

KANAKULLI INVENTUUR

2010. aasta

Koostaja:
Tarmo Evestus

Otepää 2010

Sissejuhatus

Antud töö eesmärgiks on Eestis pesitsevate kanakulli efektiivsem kaitse korraldamine.

Kanakulli püsielupaikade määrus kinnitati 23.12.2006. Varasemate aastate inventuuride käigus kontrolliti olemasolevate püsielupaikade metsade ja seal paiknevate pesade seisundit. Suur hulk teadaolevaid pesapaiku on viimastel aastatel olnud asustamata ja liigi kaitse edasiseks planeerimiseks on vajalik teadmata pesapaikade leidmine. Lisaks otsitakse teadmata kanakulli pesapaiku väljaspool püsielupaikasid kasutades peibutusmeetodit. Seni kaitsmata pesadele tehakse looduskaitseliste väärtuste alusel ettepanekud osade pesapaikade kaitsmiseks püsielupaikadena.

Käesolevas aruandes on esitatud välitööde metoodika, inventuuri kokkuvõte kui ka inventuuride tulemused pesade kaupa mapinfo kihina.

Kanakull (*Accipiter gentilis*) kuulub ta II kategooria kaitsealuste liikide hulka. Kaitsemeetmete väljatöötamise üheks aluseks on kindlasti pesapaikade kontroll.

Metoodika

2010. aasta kanakulli inventuuris kasutati nelja metoodikat:

- ♦ Kanakulli peibutamine varem teadaolnud, kuid teadaolevalt pikemat aega asustamata territooriumitel ning sobivates elupaikades. Selleks peibutatakse kanakulli mänguhäälitsusega ca 1 km raadiuses teadaolnud pesast sobivates biotoopides. Peibutusmeetodit kasutatakse valdavalt veebruarist maini. **2010. aastal oli planeeritud peibutusmeetodil kontrollida 10 territooriumi asustust, neist 3 vähemalt Ida-Virumaal.**
- ♦ Uute pesade otsimine asustatud territooriumitel. Pesi otsitakse kogu inventuuri jooksul ja nende leidmisel määratakse pesa täpne koordinaat Keskkonnaregistrisse kandmiseks. Kui pesa asub väljaspool kaitstavat loodusobjekti ja senine kaitseriim ei ole piisav kanakulli elupaiga soodsa seisundi tagamiseks, siis esitatakse Keskkonnaametile ka püsielupaiga piiride ettepanek.
- ♦ Kanakulli pesapaikade ja sobivate elupaikade kontroll peale pesapoegade lahkumist pesast juuni keskpaigast augusti lõpuni. Sel perioodil on noorlinnud pesapaigas ja väga häälekad, mis võimaldab efektiivsemalt leida asustatud territooriume ja pesasid.
- ♦ Pesitsusedukuse kindlaks määramine ja kaitseriimist kinni pidamist kanakulli elupaikades. Pesitsusedukuse kontroll viiakse läbi maist kuni augustini. Kontrolli käigust kontrollitakse pesad (peale sigimisedukuse rõngastatakse pesapojad ja kogutakse saagijäänused hilisemaks analüüsiks), hinnatakse pesapaiga seisund ja kirjeldatakse seal toimunud muutused. **2010. aastal oli planeeritud kontrollida pesitsusedukust 40 pesapaigas, neist 5 vähemalt Ida-Virumaal.**

2010. aastal toimusid välitööd põhiliselt 5 vaatlusalal: Pärnumaal, Saare- ja Hiiumaal, Loode-Eestis (Lääne- ja Harjumaa), Ida-Virumaal ning Lõuna-Eestis (Tartu-, Põlva-, Valga- ja Võrumaal).

Lisaks eeltoodule kogutakse kanakulli arvukuse ja selle muutuste kohta andmeid 14 röövlinnuruudus ca 1200 km²-l ning peale pesitsusperioodi kogutakse saakobjekte pesadest.

Kogutud andmete põhjal saab hinnata kanakulli populatsiooni seisundit ja töötada välja meetmed kanakulli efektiivsemaks kaitseks.

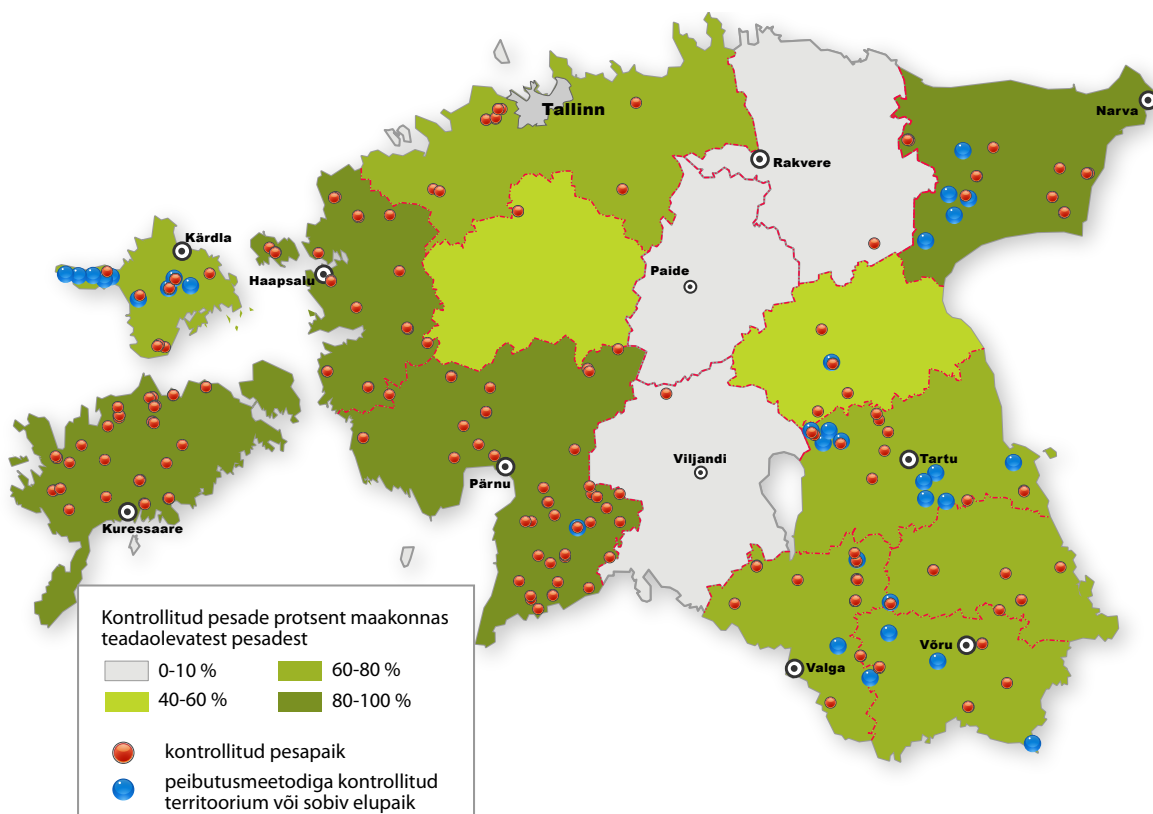
Pesapaikade kontrolli ja uute pesade otsimist üle Eesti aitavad läbi viia Rein Nellis ja Raul Melsas (Saaremaa), **Renno Nellis, Aivar Veide, Olavi Vainu, Andrus Jair, Mihkel Jürgens, Tenno Drevs ja Olavi Vainu** (Läänemaa, Harjumaa), **Raivo Endrekson, Leili Mikhelson, Erki Mäeväli, Indrek, Jaak ja Üllar Tammekänd, Eike Vunk** (Pärnumaa) ning **Urmus Abel, Ain Nurmla, Ülo Väli**, (üle Eesti).

Tulemused

Pesitsusterritooriumite kontroll

Peibutusmeetodiga kontrolliti 22 varasemalt teadaolnud pesitsusterritooriumi asustatust ning lisaks veel ca 20 sobivas elupaigas Ida-Virumaal, Hiiu-, Saare-, Põlva-, Tartu-, Valga-, Võru-, Pärnu- ja Jõgevamaal. Välitööde käigus ülnimetatud meetodiga tehti kindlaks vaid 2 kanakulli territooriumi asustatus. Võrreldes varasemate aastatega oli selle meetodi efektiivsus väga madal. Ühest küljest võis see olla seotud pika talvega. Teisest küljest on madal efektiivsus tingitud kindlasti asjaolust, et asustatud territooriumid on varasematel aastatel juba kindlaks tehtud ja 2010. aasta teostati töid nendel territooriumitel, mis ongi praegu veel asustamata.

2010.a. kontrolliti 274-st keskkonnaregistris olevast pesast 199 pesa 107-l pesitsusterritooriumil (73% registris olevast pesast) (tabel 1). Põhilised välitööd toimusid Pärnumaal, Läänemaal, Saaremaal, Lõuna-Eestis ja Ida-Virumaal.

Joonis 1. Kanakulli kontrollitud pesad ning peibutusmeetodiga kontrollitud varasemalt teadaolnud pesitsusterritooriumid ja sobivad elupaigad 2010.a.

105 teadaoleval kanakulli pesitsusterritooriumil, kus viidi 2010. aastal läbi välitööd, kontrollitud 199 pesast oli asustatud 46 pesa (tabel 2). Nende andmete juures on vaja rõhutada, et kanakulli territooriumil võib olla kuni 3-4 varupesa ja seetõttu jääb üsna suur osa teadaolevatest pesadest asustamata.

Tabel 1. Kanakulli teadaolevate, kontrollitud ja uute leitud pesade arv maakonniti 2010.a.

Maakond	Pesi keskkonna-registris	Kontrollitud pesi (territooriume)	Leitud uusi pesi (uuel territooriumil)
Harjumaa	12	8 (5)	2 (2)
Hiiumaa	14	9 (6)	
Ida-Virumaa	16	15 (7)	6 (2)
Järvamaa	1		
Jõgevamaa	7	5 (4)	1 (1)
Läänemaa	22	20 (10)	2 (2)
Lääne-Virumaa	15	2 (2)	
Pärnumaa	43	39 (25)	4 (2)
Põlvamaa	15	10 (5)	1
Raplamaa	4	2 (1)	2 (1)
Saaremaa	46	44 (19)	
Tartumaa	22	16 (9)	2 (1)
Valgamaa	25	18 (10)	3
Viljandimaa	17	1	
Võrumaa	15	9 (4)	
KOKKU	274	199 (107)	23 (11)

Tabel 2. Kanakulli pesade kontrolli tulemused maakonniti 2010.a.

Maakond	Asustamata pesi	Hävinud pesad	Asustatud mõne teise liigi poolt	Asustatud pesi
Harjumaa	3			5
Hiiumaa	6	1	1	1
Ida-Virumaa	13			2
Jõgevamaa	4			2
Läänemaa	12	3		5
Lääne-Virumaa			1	1
Põlvamaa	6			4
Pärnumaa	12	10	4	13
Raplamaa	1			1
Saaremaa	35			9
Tartumaa	8	3	2	3
Valgamaa	13			5
Võrumaa	4	1		2
KOKKU	77	14	6	48

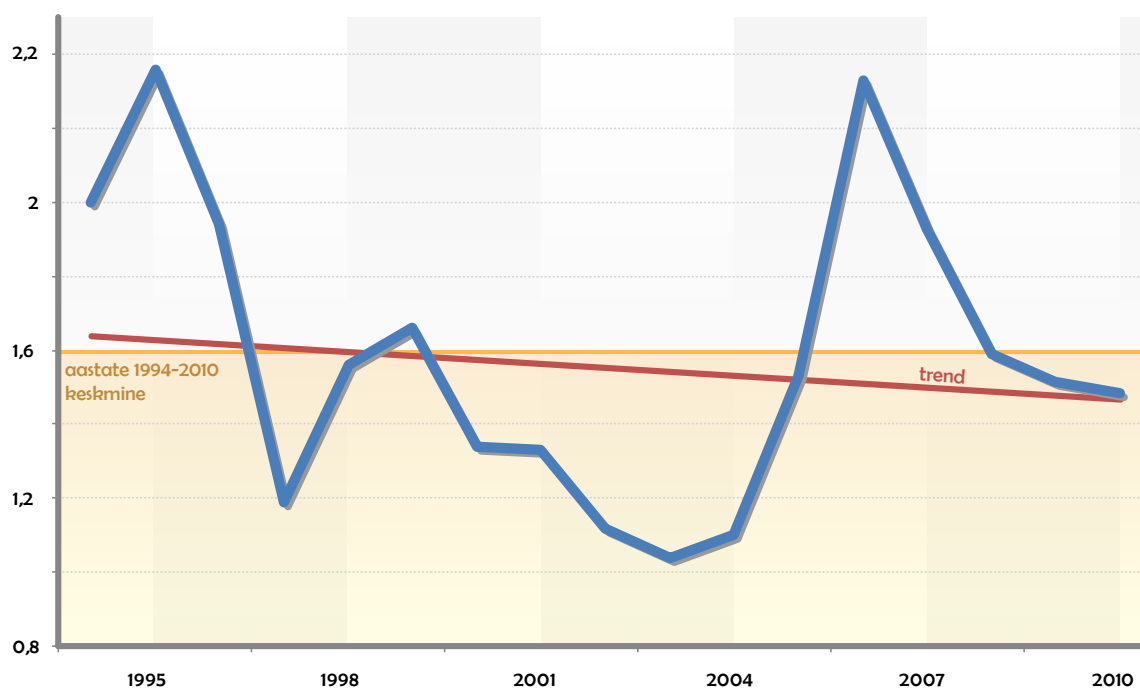
Sigimisedukus

Sigimisedukusest 2010. aastal annab ülevaate alljärgnev tabel (tabel 3). 50 asustatud pesa kohta on pesitsustulemus teada 48 pesas. 2 pesas kontrolli ajal oli pesa lähedal lennuvõimestunud pojad, kuid poegade täpne arv jäi teadmata.

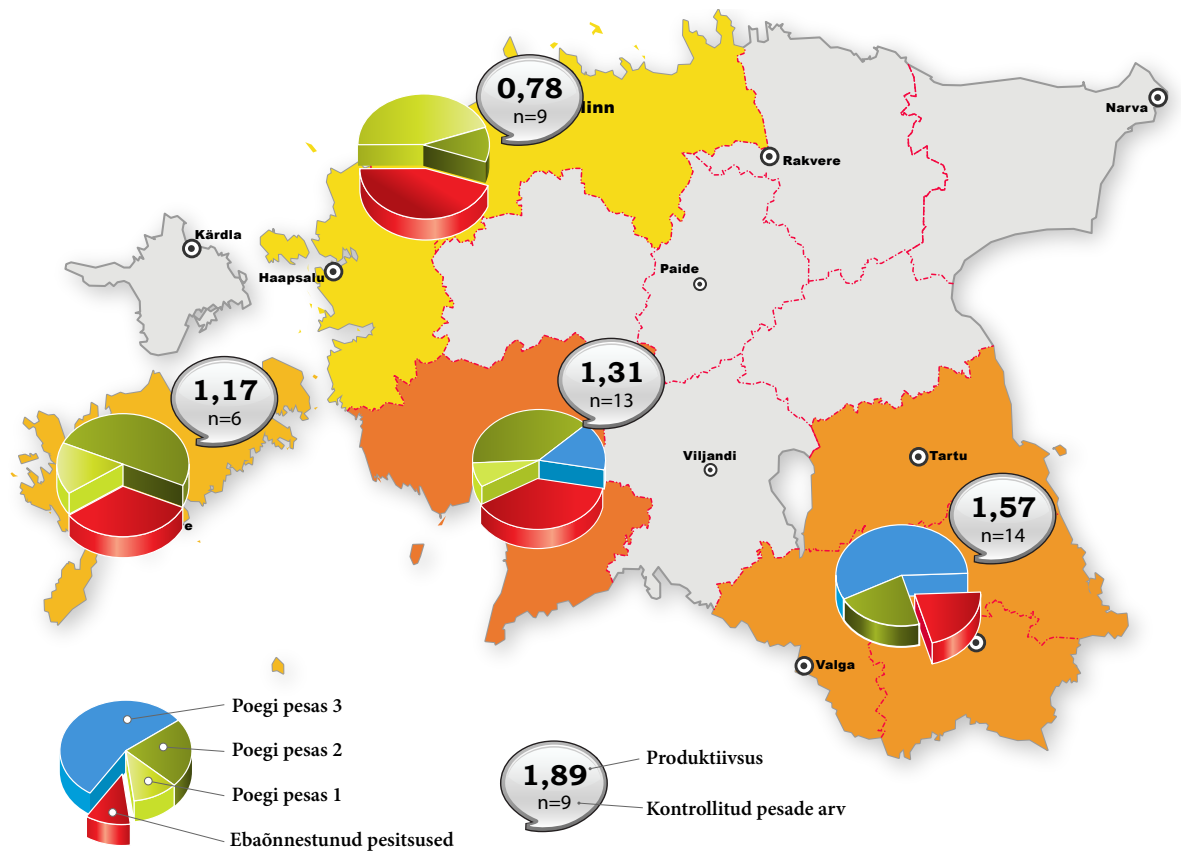
Tabel 3. Kanakulli pesitsusedukus 2010.

Pesitsusedukus	Pesitsus ebaõnnestunud	Pesitsus edukas, pesapoegade arv			
		1	2	3	teadmata
Pesade arv	14	10	12	12	2

2010.aastal oli produktiivsus väiksem viimase kuueteistkümne aasta keskmisest - 1,46 (aastate 1994-2009 keskmine on 1,60 poega/paari kohta) (joonis 1), kuid positiivne on suhteliselt kõrge pesitsusedukus 72%.

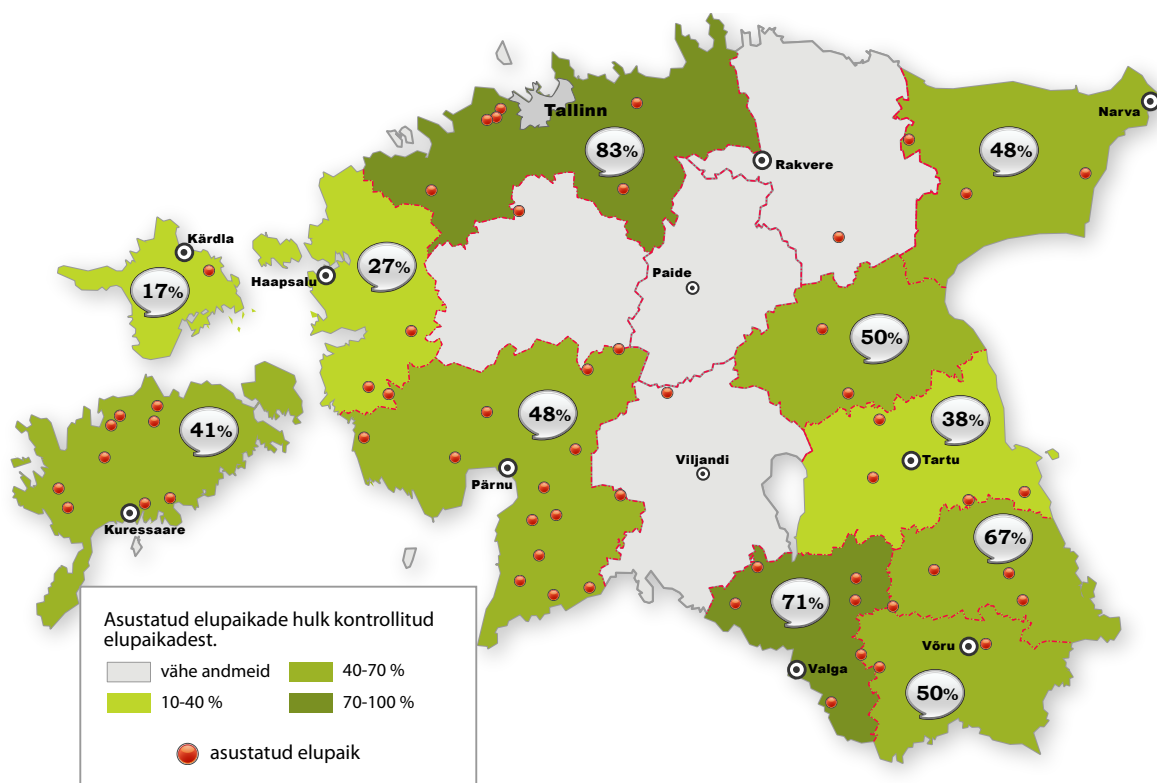
Joonis 2. Kanakulli produktiivsus aastatel 1994-2010

Joonis 3. Kanakulli produktiivsus neljas paremini uuritud piirkonnas (1- Saaremaa, 2-Läänemaa ja Harjumaa, 3-Pärnumaa, 4- Tartu-, Valga-, Põlva- ja Võrumaa) ja pesitsustulemuste jaotus aastal 2010.

Territooriume asustus ja elupaikade kaitstus

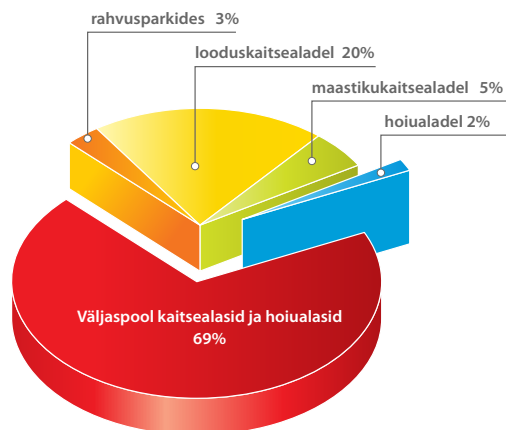
2010. aastal kontrolliti 107 teadaolevat kanakulli elupaika ja nendest oli asustatud (joonis 4). Välitööde käigus tehti kindlaks 46 asustatud pesa ning lisaks olid 6 territooriumi veel asustatud, kuid asustatud pesa ei õnnestunud leida. Seega oli 2010. aastal asustatud 47% kontrollitud territooriumitest. See protsent võib-olla siiski veidi madalam, sest eelkõige kontrollitakse neid territooriume, mis on tõenäolisemalt asustatud kanakulli paari poolt. Madal asustusprotsent on ka loogiline, kuna kanakulli arvukus on viimase 15 aasta jooksul langenud 2 korda (Lõhmus, 1999).

Joonis 4. Asustatud kanakulli elupaikade protsent kontrollitud elupaikadest maakonniti ja asustatud elupaikade asukohad.

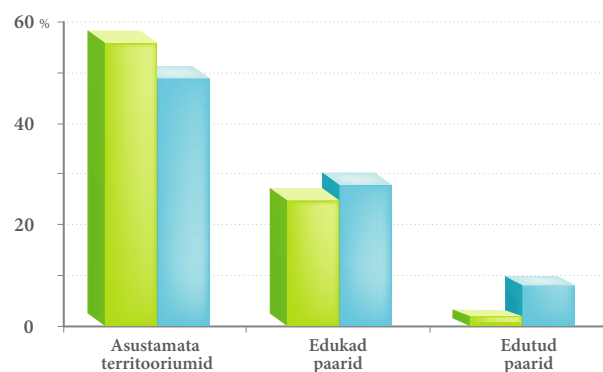
Teadaolevast 186 territooriumist asus 2010. aasta seisuga 54 kaitsealadel, 3 hoiualal ning 129 territooriumi asus väljaspool kaitsealasid ja hoiualasid (joonis 5). Seega on kanakulli elupaikade soodsa seisundi tagamise seisukohast oluline püsielupaikade moodustamine.

Välitööde käigus jälgiti ka ohutegureid kanakulli elupaikades, kuid 2010. aastal ei tehtud kindlaks ühegi elupaiga soodsa seisundi olulist kahjustamist. Vaid ühel juhul registreeriti kevadisel pesitsusajal metsa väljavedu pesa lähistel ja hiljem osutus pesitsemine ebaõnnestunuks.

Joonis 5. Kanakulli elupaikade jaotus kaitstavatel loodusobjektidel aastal 2010.

Välitööde andmete analüüsist selgus, et 2010. aastal ei olnud olulist erinevust nii territooriumite asustatusest kui pesitsuse edukuses kaitsealadel paiknevates elupaikades ja väljaspool kaitsealasid paiknenud elupaikades. Imselt on üks põhjustes selles, et metsamajandustegevuse kooskõlastamisel lähtuvad Keskkonnaameti spetsialistid menetluses olevaste kanakulli püsielupaikade moodustamise määruse eelnõu sätetest.

Joonis 6. Kanakulli asustamata elupaikade, edukate ja edutute paaride jaotus kaitsealadel ja väljaspool kaitsealasid (roheline tulp - kaitsealadel asuvad elupaigad ja sinine tulp - väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad) aastal 2010.